

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

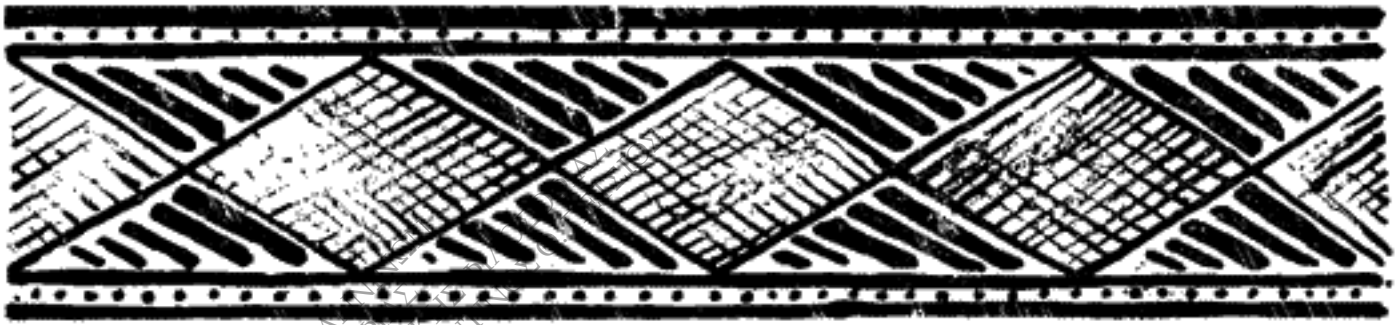
ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1936

Ε.Υ.Δ. ΠΕΤ. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΜΑ ΤΟΥ ΕΜ. ΡΟΪΔΗ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΣΑΙΝ - ΖΟΥΣΤ

“Όλοι όσοι έχουνε γράψει για τὸ Ροΐδη, λογαριάζουνε για πρῶτο καθαυτὸ λογοτέχνημά του τὸ μυθιστόρημα «Ἡ Πάπισσα Ἰωάννα». Μὰ ὁ Ροΐδης, πρὶν ἀπὸ τὴν «Πάπισσα», εἶχε δημοσιεύσει κάποιον ἄλλο ἔργο του, καθὼς φαίνεται, δὲν τὸ θυμόταν κανένας ἀργότερα· ἀκόμη κι’ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἴσως μάλιστα ὁ Ροΐδης νὰ ἤθελε νὰ ξεχαστῆ ὁλότελα, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει καὶ μέσα στὰ «Πάρεργα» του, πού μὲ τὴν ἀδειά του δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τὸ Δημ. Ἰ. Σταματόπουλο στὰ 1885. Κ’ ἔτσι ἔμεινε τόσο λησμονημένο, πὺ νὰ λείπει κι’ ἀπὸ τὴν ἔκδοση ὅλων τῶν ἔργων του, νὰ μὴ γίνεταὶ κἀν λόγος γι’ αὐτὸ κάπου, μήτε-κι’ ἀπὸ τὸν κυριώτερο βιογράφο καὶ βιβλιογράφο του, τὸν Α. Ἀνδρεάδη.

Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Ροΐδη, πὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστη γιὰ πρῶτο λογοτέχνημά του, ἔχει τίτλο «Μελέτη περὶ Σαιν-Ζούστ» καὶ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Χρυσάλλις» τόμ. Α’ τοῦ 1863, φύλλάδιο 13 (σελ. 394 - 397) καὶ φυλλάδιο 15 (σελ. 449 - 452).

Δημοσιεύτηκε στὰ 1863. Δὲν ξέρουμε ἂν ἐγράφηκε καὶ τὴν ἴδια χρονιά· δηλαδὴ τὴ χρονιά πὺ οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ εἶχανε διώξει τὸν πρῶτο βασιλέα τους, τὸν Ὀθωνα, ἦταν ἀκόμη χωρισμένοι σὲ δυὸ ἀντίθετα στρατόπεδα. Ὅποτε ὅμως καὶ ἂν ἐγράφηκε, ἀπὸ τὴ χρονιά, πὺ δημοσιεύτηκε, παίρνει κάπως τὸ χαραχτήρα τῆς ἐπικαιρότητας.

Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀρχίζει ἔτσι :

«Υπάρχουσιν ὀνόματα ἐν τῇ ἱστορίᾳ πᾶσι μὲν γνωστά, τοσαύτην δὲξμποιοῦντα ἀποστροφὴν καὶ βδελυγμίαν, ὥστε καὶ αὐτῆς τῆς περιεργείας κατισχύει ἡ φρίκη. Τοὺς τὰ τοιαῦτα φέροντας ὀνόματα περιορίζομεθα καθ’ ἕξιν καὶ κατὰ παράδοσιν στιγματίζοντες διὰ τοῦ ἐπιθέτου τέρατος ἢ θηρίου, καὶ εὐθὺς ἀποστρέφομεν τὸ βλέμμα, πρὶν σχηματίσωμεν διακεκριμένην (sic) τινὰ τῆς φυσιογνωμίας αὐτῶν ἰδέαν...»

Κι’ ὕστερα ἀπὸ λίγες προλογικὲς γραμμές, ὁ Ροΐδης συνεχίζει :

«Ἐπὶ τοῦ Σαιν-Ζούστ τολμῶ σήμερον νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Χρυσάλλιδος. Ἰκανὰς ἤδη ἡμέρας εἰς ὅσα περὶ τοῦ φοβεροῦ τούτου νεανίσκου ἐγράφησαν ἀποκλειστικῶς ἐγκύψας καὶ ὅπ’ ὄψιν ἔχων τὸ πόνημα τοῦ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροίσαντος Ἐδουάρδου Φλωρῆ, ἐφθασα νὰ σχηματίσω περὶ αὐτοῦ γνώμην, ἐν πολλοῖς διαφοροῦν τῆς τε προτέρας ἐμῆς, καὶ τῆς κοινῶς παραδεδεγμένης. Τὸν Σαιν-Ζούστ οἱ μὲν ὀνομάζουσι τέρας, οἱ δὲ φανατικόν, ἄλλοι δὲ φρενοβλαβῆ. Τὸ κατ’ ἐμὲ ἤθελον μᾶλλον ὀνομάσει αὐτὸν μαθητικῆς, ἀπλήστως ὀρεγόμενον φήμης τινὸς οἰαζόμενον καὶ πᾶν μέσον πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς μεταχειρισθέντα, προτιμήσαντα δὲ αὐτὸ τοῦ δημίου τὸ αἶσχος μᾶλλον ἢ τὴν ἀφάνειαν. Ἡ φυχὴ τοῦ ἐμπήσαντος ἐπὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, φαίνεται μοι, ἂν παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν τὰ τῶν πυθαγορείων, μετοικήσασα εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἰακωβίνου. Οὐδόλως δὲ προτίθεμαι ἐνταῦθα νὰ ὑποστηρίξω τὴν γνώμην μου ταύτην παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ παραθέσω αὐτῷ ὅσα χρήζει βοηθήματα, ἵνα σχηματίσῃ ἀκριβεστέρην ἰδέαν περὶ τοῦ ἀπαισίου τούτου ὄντος, ἐπισκιαζομένου ἔτι ὑπὸ πενθίμου καὶ αἰμοβαφοῦς νεφέλης.»

Ἀπὸ τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς μελέτης φαίνεται ὁ Ροΐδης νὰ λήη καθαρά, πὺς διάβασε συστηματικὰ τὰ ὅσα εἶχανε γραφῆ γιὰ τὸ Σαιν - Ζούστ καὶ ξεχωριστὰ τὸ ἔργο τοῦ Edouard Fleury, πὺ εἶχε τυπωθῆ σὲ δυὸ τόμους στὰ 1851, καὶ πὺς ἀπὸ ὅλο τὸ προσεχτικὸ διάβασμά τους ἔφτασε σὲ στοχασμοὺς δικούς του καὶ σὲ συμπεράσματα, πὺ τὰ διατυπώνει στὴ μελέτη του.

Ὅποιος διαβάσῃ μὲ προσοχὴ τὴ μελέτη τοῦ Ροΐδη, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ σταματήσῃ συχνὰ ἐμπρὸς σὲ πολλὰς μεριές τῆς καὶ νὰ στοχαστῆ μὲ πόσο καὶ ποῖο κριτικὸ πνεῦμα ὁ Ἕλληνας λογοτέχνης ἐξετάζει τὴ ζωὴ, τὸ ἔργο καὶ τὸ χαραχτήρα ἐνὸς ἀνθρώπου, πὺ ἔπαιξε τόσο σημαντικὸ μέρος στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1789 καὶ πὺ τὸ ὄνομά του τὸ κράτησεν ἡ ἱστορία. Κι’ ἀκόμη μπορεῖ νὰ θαυμάσῃ τὸν τρόπο τῆς ἐργασίας του γιὰ νὰ γράψῃ τὴ

μελέτη του. Θὰ θαυμάση καὶ τὴν πολυξεροσύνη του.

Μὰ ὁ θαυμασμός αὐτός γιὰ τὸ κριτικὸ πνεῦμα τοῦ Ροῖδη καὶ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα δὲ θὰ εἶναι μῆτε δίκαιος, μῆτε δικαιολογημένος. Ἐπειδὴ ἀπὸ ὅσα λέει ὁ Ροῖδης, πῶς ἔκανε γιὰ νὰ γράψῃ τὴ μελέτη του, τίποτα δὲν εἶναι ἀλήθεια. Μῆτε κατάγινε πολλές ἡμέρες στὸ διάβασμα τῶν ὄσων εἶχανε γραφῆ γιὰ τὸ «φοβερὸν νεανίσκον», μῆτε τὸ ἔργο τοῦ Ἰ. Fleury εἶχε διαβάσει, μῆτε καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἰδίου τοῦ Σαιν-Ζούστ, πού τόσο πολλὰ κομμάτια τους βάνει μέσα στὴ μελέτη του. Διάβασε μόνο τὴν κριτικὴ πού εἶχε γράψῃ ὁ C. A. Sainte-Beuve, ὅταν ἐβγήκε τὸ βιβλίον τοῦ Ed. Fleury «Études sur Saint-Just» στὰ 1851, καὶ τήνε. . . μετάφρασε ἐλληνικὰ. Ἡ, πῶς σωστά, μετάφρασε πιστὰ τὰ περισσότερα μέρη της, ἐνῶ ἄλλα τὰ παραφράζει μόνο κι' ἄλλα ἢ τὰ συντομεύει ἢ τ' ἀφίνει ὀλότελα. Σὲ τρεῖς-τέσσερες μεριές ἀλλάζει καὶ τὴ θέση τῶν παραγράφων γιὰ τοῦτο στίς μεριές αὐτές

Ροῖδης. «Χρυσάλλις», σελ. 394 - 395. Ἐκεῖ μὴδὲν ἔχων ποιεῖν, ἐνθουσαμένος τὰς πρότερον ἡδονὰς καὶ ἐπὶ τῇ στερήσει αὐτῶν δυσχεραίνων, συνέθεσε τὸ ἠρωικοκωμικὸν ποίημα «Ὀργάντην». Τὸ ποιημάτιον τοῦτο εἶναι ἀπλῶς βωμολόχος ἀπομίμησις τῆς «Ἀθηναϊκῆς Παρθένου» τοῦ Βολταίρου. Ὁ ποιητὴς ἀφιερῶσκει τὸ ἔργον εἰς τὸν Πάπαν, προτάτων τὸ ἐξῆς λακωνιστὶ προοίμιον, «Εἰμί εἰκοσαετής, κακὸς ποιητής, ἔσομαι κρείττων.» Εἰς τούτων συνήθως τὴν ἀνάγνωσιν περιορίζονται, καλῶς ποιοῦντες, ὅσοι ἔχουσι τὸ βιβλίον, μετὰ μεγίστης δὲ ἀηδίας κατάρθωσα νὰ διέλθω αὐτὸ ὀλόκληρον.

Ροῖδης. «Χρυσάλλις», σελ. 395. Ἄλλὰ πρὶν πλείονα εἶπω περὶ τοῦ Σαιν-Ζούστ, δὲν δύναμαι νὰ μὴ παρατηρήσω ὅτι καὶ τοῦτο ἔχουσι τὸ λυπηρὸν αἰ ἐπαναστάσεις, νὰ ἐπισύρῃσι τὴν προσοχὴν ἐπὶ νεανίσκους οὐδέποτε ὀριμάσαντας, ἀποθανόντας εἰκοσιπενταετείς καὶ μὴδὲν μνήμης ἀξίον ποιήσαντας, ἐπιβάλλουσαι καὶ τῷ ἱστορικῷ τὸν ἀχαρὶν κόπον νὰ παρακολουθῇ αὐτοὺς εἰς τὰς αἰσχράς των ἢ παιδαριώδεις παρεκτροπὰς. Αὐτός ὁ Σαιν-Ζούστ ἐν τινὶ διατριβῇ, ἣν πρὶν γίνῃ ἰακωβίνος συνέταξεν, ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ, μὴ ὄντος ἐτι διὰ τὴν ἡλικίαν ἐκλείψιμου, ἢ ψυχῆ μου, λέγει, δὲν εἶχεν εἰς ἐτι ἀπογαλακτισθῆ. Γραφικωτάτη ἢ ἔκφρασις, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀκριβής· διότι ἡ κρίσις τοῦ Σαιν-Ζούστ οὕτε ὅτε συνέγραφε τὸν «Ὀργάντην» ὀριμος ἦτο, οὕτε ὅτε τὴν ἀσυνάρτητον ἐκείνην περὶ τοῦ «Πνεύματος τῆς Ἐπαναστάσεως» διατριβὴν. Ἄλλ' εἶχεν ἄρα γε ὀριμάσει κατὰ τοὺς τελευταίους τοῦ βίου μηνάς, ὅτε θηριωδῶς παρεδίδοτο εἰς τὰς φιλάρχους αὐτοῦ καὶ αἰμοβόρους ὀρμάς; Οὐδὲ τότε νομίζω, καθότι ὁ παῖς αὐτός οὐδέποτε ἠνδρώθη.

ἢ μελέτη τοῦ Ροῖδη δὲ φαίνεται καὶ τόσο συγκρατητῆ.

Ἡ κριτικὴ τοῦ Σαιντ - Μπέβ δημοσιεύτηκε γιὰ πρώτη φορὰ—ὅπως τὸ σημειώνει ὁ ἴδιος—στὴν ἐφημερίδα «Constitutionnel», φύλλο τῆς 26 τοῦ Γενάρη 1852, κ' ὕστερα ἐμπήκε στὸν Ε' τόμο τῶν «Causeries du Lundi». Ὁ Ροῖδης στὸν τόμο αὐτό, πού τότε θυμίζει ὁ ἴδιος στὴ μελέτη του «Περὶ συγχρόνου ἐν Ἑλλάδι κριτικῆς», θὰ διάβασε τὴν κριτικὴν τοῦ Σαιντ - Μπέβ καὶ τὴν παρουσίασε κατόπι γιὰ ἐργασία δική του.

Γιὰ νὰ φανῇ πῶς λέω σωστὰ πράγματα καὶ δὲν τὰ παραλέω, πρέπει, θαρρῶ, νὰ βάλω ἐδῶ καὶ μερικὲς ἀπόδειξεις. Ὅπως ὁ Σαιντ - Μπέβ, ὕστερα ἀπὸ ἓνα σύντομο πρόλογό του, ἀρχίζει τὴν κριτικὴν του μὲ βιογραφικὰς πληροφορίες γιὰ τὸν Σαιν-Ζούστ, ἔτσι κι' ὁ Ροῖδης, κατόπι ἀπὸ τίς λίγες προλογικὰς γραμμὰς του, ἀρχίζει τὴ μελέτην του μὲ βιογραφικὰς πληροφορίες, ἴσαμε τὴ χρονιά πού ἔκλεισαν τὸν ἐνοχλητικὸ γυναικοπλάνο στὴ φυλακὴν τοῦ Βαΐλου.

Sainte-Beuve. «Causeries» p., 396. Ce serait dans les loisirs forcés de cette réclusion qu'il aurait composé le poème heroï-comique d'«Organt». Ce petit poème que j'avais depuis plus de vingt ans dans ma bibliothèque sans le lire, est tout simplement une imitation, un pastiche de la «Pucelle» de Voltaire. Il porte le millésime 1789, avec cette indication dérisoire : Au Vatican ; et pour toute préface, on lit ces mots qui font un singulier contraste avec la destinée prochaine de Saint-Just : «J'ai vingt ans, j'ai mal fait ; je pourrai faire mieux.» C'est tout ce que les amateurs qui possèdent ce livre se contentent ordinairement d'en lire, et ils font bien. Je viens de m'efforcer pour la première fois de le parcourir tout entier, et ce n'a certes pas été sans dégoût et sans ennui.

Sainte-Beuve. «Causeries», p. 336-7. Et tout d'abord je dirai la pensée, qui, pour moi, résulte de toute cette étude que je viens de faire sur Saint-Just, c'est qu'il est déplorable que des hommes encore si jeunes, si peu faits, et qui périssent avant vingt-cinq ans, viennent ainsi s'imposer violemment au monde et condamner l'attention de l'histoire à les suivre dans leurs égarements d'écolier et de libertin. Saint-Just lui-même, dans une première brochure de 1791 où il n'est pas encore jacobin, nous parle de l'homme qui n'a point vingt-cinq ans et qui ne peut être élu à la législature ; il le définit l'homme dont l'âme n'est point sevrée. Il a raison ; l'âme de Saint-Just, toute violente et concentrée qu'elle pouvait être, n'était point sevrée lorsqu'il fit en 1789 ce misérable poème d'«Organt», lorsqu'il publia en 1791 son incohérente brochure intitulée *Ésprit de la Révolution*. L'était-elle dans les vingt-deux derniers mois de sa vie, lorsqu'il se livra à tous ses appétits d'orgueil, de cruauté, de domination ? Certes, il n'a donné à personne d'humain le désir de savoir quelle eût été la suite, et ce qu'il aurait pu faire hors de sevrage et dans sa juste ma-

Προχωρώντας ὁ Ροῖδης στὴ μελέτη του, ἀφίνει κάμποσους παράγραφους τῆς κριτι-

Ροῖδης. «Χρυσσαλλίς», σελ. 396. Τὴν καρδίαν τοῦ Σαιν - Ζούστ! Ἀλλὰ πάντοτε περὶ καρδίας ὁμιλεῖ ὁ ἄνθρωπος οὗτος. «Ἐμὰρ ἀνὰ τὴν καρδίαν μου», ἔλεγε βραδύτερον ἐν τῇ Συνελεύσει, καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἐπιτρόπους: «Ἡ ἀνομία ἔκλεισε τὴν καρδίαν μου· θέλω ἀνοίξει αὐτὴν τῇ Συνόδῳ.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Ροβεσπιέρ ἐκραύγαζε τῇ 5 θερμιδώρ ἀπὸ τοῦ βήματος, «Ἔχω ἀνάγκην νὰ διαχύσω τὴν καρδίαν μου.» Μὴ μεταχειριζώμεθα λοιπὸν τὴν λέξιν ταύτην παρ' ὅπου ἀπολύτως ἀναγκαία, ἀφοῦ τοιαύτη ἐγένετο αὐτῆς κατάχρησις ὑπὸ τοιούτων ἀνθρώπων.

Πιόπέρα ὁ Ροῖδης γράφει:

Ροῖδης. «Χρυσσαλλίς», σελ. 451. Ὁ εἰκοσιπενταετής καὶ ξανθός οὗτος νεανίας, ὅστις ἐσέβετο ἑαυτὸν ὡς ἅγιον λείψανον, κατὰ τὴν ἔκφρασιν συγχρόνου δημοσιογράφου, ἀνεγίνωσκεν ἐν τῇ συνελεύσει τοὺς γραπτὸς λόγους τοῦ μετὰ φωνῆς μειλιχίου καὶ ἀταράχου, οὐδέποτε συγκινουμένης ἢ ἀλλοιουμένης ὑπὸ τῶν παθῶν· ἐφόρει δὲ ἄειποτε ἐπενδύτην καστανόχρουν, λευκὸν ἐσώκαρδιον, πολύπτυχον λαιμοδέτην καὶ ρόβον ἐν τῇ κομβιοδόχῃ. Τὴν ἐνδομασίαν ταύτην ἐμιμήθησαν πολλοὶ τῶν πιθηκιστῶν τοῦ Σαιν - Ζούστ, οὐχ ἦττον δ' εὐχερῆς ἀπέβη καὶ ἡ μίμησις τῆς στερεοτύπου εὐγλωττίας του εἰς τοὺς ἐγκόλπιον ἔχοντας τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, οὐς τόσο ἐφύωδ κώπει ὁ Musset:

De l'aimable Saint - Just les touchants opuscules
Reposaient sur mon cœur . . .

turité; mais, physiologiquement, je maintiens qu'il n'y eut aucune époque Saint - Just ne fut mûr.

κῆς τοῦ Sainte - Beuve καὶ παραφράζει μερικοὺς ἄλλους, ὡς ποὺ νὰ γράψῃ:

Sainte - Beuve. «Causeries», p. 341. «Le cœur de Saint - Just! c'est ce dont plus tard il parlera toujours: «Quelqu'un cette nuit a flétri mon cœur», dira-t-il dans son dernier discours au 9 thermidor. «L'injustice a fermé mon cœur, je vais l'ouvrir tout entier à la Convention nationale», écrivait-il le matin du même jour à ses collègues du Comité de salut public, et en rompant avec eux. Robespierre de même, au 8 thermidor, s'écriait à la tribune de la Convention: «J'ai besoin d'épancher mon cœur.» Règle littéraire, n'employons jamais le mot de cœur que là où il vient naturellement et nécessairement, quand nous le voyons ainsi prodigué et étalé par de tels hommes.

Sainte - Beuve. «Causeries», p. 353. Ce jeune homme blond, à la coiffure soignée, si plein de respect pour lui même, et qui portait sa tête comme un Saint - Sacrement, débitait ses discours écrits, à la tribune, carrément, symétriquement, d'un air impassible et compassé, d'une voix âpre et sèche, mais quelquefois aussi avec des adoucissements hypocrites de ton qui simulaient les caresses et les ondulations perfides du chat - tigre. Il était vêtu aux grands jours, nous dit M. Fleury, d'un habit de couleur chamois, avec une vaste cravate qu'attachait un noeud d'une prétentieuse négligence. Son grand gilet blanc se fermait sur une culotte gris - tendre, et il avait souvent un oeillet rouge à la boutonnière. Cette cravate, ce gilet, cet oeillet ne sont pas très difficiles à emprunter, et il me semble que cette forme de style et de phrase se peuvent assez aisément imiter aussi.

De l'aimable Saint - Just les touchants opuscules
Reposaient sur mon cœur . . .

fait dire spirituellement M. Alfred de Musset à l'un de ces parodistes de Saint - Just, comme nous en avons vu plus d'un de nos jours.

Τὴ μελέτη του ὁ Ροῖδης τὴν τελιώνει μὲ τούτα τὰ λόγια:

Ροῖδης. «Χρυσσαλλίς», σελ. 452. Ποῖον ἤδη ἠθικὸν συμπέρασμα δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ ἐγκληματικοῦ βίου καὶ τοῦ καθημαγμένου θανάτου τοῦ νεανίσκου τούτου, τελευτήσαντος εἰκοσιπενταετοῦς; Ποῖον ἄλλο παρ' ὅτι αἱ ἐπαναστάσεις ὀλέθριαι πρὸ πάντων εἶναι ὡς παρέχουσαι πολλακίς ὄπλον φοβερὸν, τὴν ἐξουσίαν, εἰς χεῖρας ἀσθενεῖς καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἀπείρους, αἵτινες πληγὰς ἀσκόπους τῆδε κακεῖσε καταφέρουσι, μέχρις ὅδ' ὅπ' τοῦ περιρρέοντος αἵματος κατακλυσθῶσι. Τόσῳ δὲ ἀσθενῆς καὶ τῇ τοῦ πίθηκος παρεμφερῆς εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὥστε ὁ Σαιν - Ζούστ εὔρε μισητὰς καὶ θιασώτας. Πολλοὶ ἀφρονες νέοι καὶ γέροντες μωρανθέντες ἀνήρτησαν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ των, μεταξύ τῶν ἁγίων των εἰκόνων, τὸ αἰμόφυρτον ὁμοίωμα τοῦ ἀπαισίου τούτου παιδός, ὑπὲρ ὃδ' οὐδ' αὐτὸν τοῦ

Sainte - Beuve. «Causeries», p. 356 - 7. Agé de vingt - cinq ans moins un mois, que peut - on conclure de sa vie et de sa mort ensanglantées? Ce que les révolutions, à tant d'égards fatales, le sont particulièrement en ce qu'elles soumettent à la plus redoutable épreuve des âmes qui, dans un ordre plus régulier, parviendraient à franchir d'une manière moins funeste pour le monde et pour elles - mêmes les détroits orangeux de la jeunesse. Ces organisations, composées d'éléments douteux et sombres, échapperaient du moins à cette première fièvre violente de fanatisme qui les altère à jamais et les dénature . . . L'esprit de l'homme est si faible, si imitateur, si enclin aux contagions, que l'exemple de Saint - Just, le croirait - on? est devenu pour plusieurs une émulation et un culte. Il y a de jeunes fous et de vieux

ἀναγνώστου τὸν οἶκτον τολμῶμεν ἡμεῖς νὰ ἐπικα-
λεσθῶμεν.

Τελιώνοντας τὴν ἀπόδειξη τῆς λογοκλο-
πίας δὲ μπορῶ νὰ μὴ σημειώσω κάτι, πού
τράβηξε ξεχωριστὰ τὴν προσοχή μου στὴ
μελέτη αὐτῆ. Ὁ Ροῖδης, στὶς προλογικὲς
γραμμὲς του, γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ Σαιν-
Ζούστ, τότε λέει «μαθητὴν ρητορι-
κῆς». Ξαφνίζει κάπως ὁ χαρακτηρισμὸς
αὐτός, καὶ ὄχι ἄδικα, ἐπειδὴ, καθὼς λέγεται
ἐλληνικὰ δὲν ἔχει κανένα νόημα. Μὰ κι' ὅλη
ἡ φράση: «Τὸ κατ' ἐμὲ ἤθελον μᾶλλον ὀνο-
μάσει αὐτὸν μαθητὴν ρητορικῆς
ἀπλήστως ὀρεγόμενον φήμης τινὸς οἰασθῆ-
ποτε καὶ πᾶν μέσον πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς
μεταχειρισθέντα κτλ.» φαίνεται σὰν νὰ μὴν
ἔχει καθόλου τὴ θέση της, καὶ πῶς πολὺ ὁ
χαρακτηρισμὸς μαθητῆς ρητορικῆς,
πού ὁ Ροῖδης θὰ τὸν ξαναειπῆ παρακάτω
ἄλλες δυὸ φορές. Καὶ φυσικὰ δὲν ἔχει τὴ
θέση της. Ὑπάρχει ὁ χαρακτηρισμὸς καὶ
στὴν κριτικὴ τοῦ Sainte-Beuve, μὰ ὄχι μὲ
τόση γενικότητα. Λέγεται ἀπὸ ὀρισμένη

philosophes qui ont mis dans leur oratoire, au nombre
de leurs saints, ce jeune homme atroce et théâtral,
auquel on est même embarrassé, quand on embrasse
sa courte et sinistre carrière, d'appliquer une seule
fois le mot humain de pitié.

ἀφορμῆ, καθὼς φαίνεται στὶς γραμμὲς
τούτες :

On a prétendu même qu'il étendit la main sur le
brasier comme Scévola: les images de Scévola, de
Tarquin, de Brutus, reviennent à tout propos dans sa
bouche où à son sujet, M. Cuvillier-Fleury, dans les
articles qu'il a donnés sur Saint-Just, a très-bien
relevé ces traces persistantes de l'ecolier de
rhétorique en lui; elles se retrouvent chez
presque tous les révolutionnaires de
l'époque. («Causeries» p. 340).

Μὲ τέτιον τρόπο ἄρχισεν ὁ Ροῖδης τὴ λο-
γοτεχνικὴ δημιουργία του. Καὶ τὸν τρόπο
αὐτὸν τὸν ἐφάρμοσε κατόπι στὸ μεγαλύ-
τερο μέρος τῆς ἐργασίας του. Τὸν ἔκαμε
σύστημα, καθὼς θὰ φανῆ ἀπὸ τὸ ἐξέτασμα
καὶ ἄλλων μελετῶν του καὶ τοῦ κριτικοῦ
ἔργου του.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

ALBERT SAMAIN

ΧΙΝΟΠΩΡΟ

Μὲ τοῦ σπιτιοῦ τὸ σκύλο σύντροφο, καὶ μόνοι,
στὴ στράτα ἀργοῦμε πού ἔχουμε τόσο γνωρίσει.
Στοῦ δρόμου τ' ἀνοιχτὰ χινόπωρο ματώνει;
καὶ γυναῖκες μὲ πένθος χάνονται στὴ δύση.

Στὶς φυλακὲς ἀπ' ἔξω, στὰ νοσοκομεῖα,
τέτοια στ' ἀγέρι πνέει συγκρατητὴ ἀθυμία.
Κάθε φύλλο χρυσό, στὴν ὥρα του φτασμένη,
νωθρό, σὰν τὴν ἀνάμνηση, στὴ χλόη πηγαίνει.

Μαζί μας περπατεῖ ἡ Σιγὴ... Καρδιὲς γιὰ πλάνη
καθεὶς μας, πάλι βιάζεται, πρὶν ξαποστάση'
καθεὶς μας μελετᾷ νὰ στρίψῃ στὸ λιμάνι...

Μὰ, ἀπ' τὴ μελαγχολία πού ἀπόψε ἔχουν τὰ δάση,
λὲς κ' ἡ καρδιά πονεῖ, καὶ λέει, κι' ἀλησμονιέται
γιὰ τὰ παλιὰ—καθὼς ἡ αἰθρία ἀποκοιμιέται—

λόγια μισά, ὡσὰν γιὰ παιδί πού ἔχομε χάσει.

Μεταφρ. ΤΕΛΛΟΣ ΤΑΓΡΑΣ

